

6. Fejezet

1. a oda Marinak Péter könyvet adta

az ige előtt egy elem:

Péter odaadta Marinak a könyvet.	Péter adta oda a könyvet Marinak.	Péter odaadta /adta oda Marinak a könyvet?
Péter odaadta a könyvet Marinak.	Péter adta oda a könyvet Marinak.	Péter odaadta/adta oda a könyvet Marinak?
Marinak odaadta Péter a könyvet.	Marinak adta oda Péter a könyvet.	Marinak odaadta/adta oda Péter a könyvet?
Marinak odaadta a könyvet Péter.	Marinak adta oda a könyvet Péter.	Marinak odaadta/adta oda a könyvet Péter?
A könyvet odaadta Péter Marinak.	A könyvet adta oda Péter Marinak.	A könyvet odaadta/adta oda Péter Marinak?
A könyvet odaadta Marinak Péter.	A könyvet adta oda Marinak Péter.	A könyvet odaadta/adta oda Marinak Péter?

az ige előtt két elem:

Péter Marinak odaadta a könyvet.	Péter Marinak adta oda a könyvet.	Péter Marinak odaadta/adta oda a könyvet?...
----------------------------------	-----------------------------------	--

az ige előtt három elem:

Péter Marinak a könyvet odaadta.	Péter Marinak a könyvet adta oda.	Péter Marinak a könyvet odaadta/adta oda?...
----------------------------------	-----------------------------------	--

az ige az első:

Odaadta Péter Marinak a könyvet.	Adta (már) oda Péter Marinak a könyvet.	Odaadta/Adta (már) oda Péter Marinak a könyvet?...
----------------------------------	---	--

A mondatok jelentése abból a szempontból azonos, hogy mindig ugyanaz ad (*Péter*), ugyanazt adja (*a könyvet*), valamint ugyanannak adja (*Marinak*). Ezen kívül azonban ha a *Péter odaadta a könyvet Marinak* szósort nézzük, akkor abból nem derül ki, más is odaadta-e a könyvet Marinak (lehet, hogy Dezső és Cili is megtette ezt); ha azonban azt halljuk: *Péter adta oda a könyvet Marinak*, akkor biztosak lehetünk benne, hogy csak Péter tette ezt meg, más nem. A harmadik oszlopban szereplő mondatok eldöntendő kérdések.

a) - János adta oda a könyvet Marinak?

- Nem, *Péter adta oda a könyvet Marinak*. / *Péter adta oda Marinak a könyvet*. / *Marinak a könyvet Péter adta oda*. Vagyis a *Péter adta oda* részletnek benne kell lennie.

b) - Mi történt tegnap az egyetemen?

- *Péter odaadta a könyvet Marinak*. / *Péter odaadta Marinak a könyvet*.

c) - A vízilovat Zénónak adta Péter, de a könyvet vajon kinek?

- *A könyvet Marinak adta oda Péter*. / *Péter Marinak adta oda a könyvet* stb. A *Marinak adta oda* részletnek benne kell lennie.

d) – *Marinak Péter odaadta a könyvet*, nekem bezzeg nem, pedig annyiszor kértem rá.

Marinak odaadta Péter a könyvet stb. A *Marinak* emelkedő intonációval ejtendő, és az ige előtti részben kell lennie, az igekötő pedig az ige előtt áll.

e) – *Odaadta Péter Marinak a könyvet?* / *Péter odaadta Marinak a könyvet?* stb.

- Igen, odaadta.

Azok az eldöntendő kérdések a jók ide, amelyekben az igekötő az ige előtt áll.

f) – *Péter Marinak adta oda a könyvet?* / *A könyvet Péter Marinak adta oda?* stb.

- Igen, neki adta oda.

Azok az eldöntendő kérdések a jók ide, amelyekben szerepel a *Marinak adta oda* rész.

2. a) Angol: *book Peter the Mary gives*

i) *Peter gives Mary the book*.

ii) *Mary gives Peter the book*.

Angolul összesen két variáció van, és míg az első esetében Péter adja Marinak a könyvet, addig a másodikban Mari adja azt Péternek.

A magyar és az angol nyelv közti különbséget az okozza, hogy míg a magyarban a mondatbeli szerepeket (alany, tárgy, részes határozó) ragok fejezik ki (-t, -nAk); addig az angolban ez a szőrend

feladata: a (nem passzív) igét közvetlenül megelőző összetevő az alany, míg az ilyen igét közvetlenül követő két prepozíció nélküli összetevő közül az első a részes határozó, a második a tárgy.

b) Német: *das Mari Buch Peter gibt*

i) *Peter gibt Mari das Buch.*

ii) *Mari gibt Peter das Buch.*

iii) *Gibt Peter Mari das Buch?*

iv) *Gibt Mari Peter das Buch?*

A németre majdnem teljes egészében igazak az imént az angol kapcsán elmondottak: a mondatbeli szerepeket itt is a szórend jelöli, nem ragok. Így az i. (és a iii.) mondatban Peter az alany, Mari pedig a részeshatározó; míg a ii. (és a iv.) példában Mari az alany, Peter pedig a részeshatározó. A iii. és iv. mondat azt példázza, hogy az ige mondat élére történő helyezésével (valamint megfelelő intonációval) eldöntendő kérdést kapunk – ehhez az angolban (a legtöbb esetben) segédigére van szükség.

c) Francia: *à Marie livre donne Pierre le*

i) *Pierre donne le livre à Marie.* v) *Pierre donne le livre à Marie?*

ii) *Pierre donne à Marie le livre.* vi) *Pierre donne à Marie le livre.*

iii) *Marie donne le livre à Pierre.* vii) *Marie donne le livre à Pierre.*

iv) *Marie donne à Pierre le livre.* viii) *Marie donne à Pierre le livre.*

Franciául már nyolc sorrend lehetséges ezen elemekből – bár itt már kötelező egy prepozíciónak is megjelennie (a részeshatározói funkció az *à* prepozícióból derül ki). Angolul is lehet prepozíciót (*to*) használni ezen összetevő kifejezéséhez, de akkor ez az összetevő kötelezően a mondat végére kerül (*Peter gives a book to Mary ~ *Peter gives to Mary a book*). Franciául az i.-ii., iii.-iv., v.-vi. és vii.-viii. párok tanúsága szerint a tárgy és a részeshatározó helye felcserélhető úgy, hogy a funkciójuk nem változik (hiszen a prepozíció egyértelműen jelöli a részeshatározói funkciót). Az i.-iii., ii.-iv. és az ezekhez tartozó v.-vii., vi.-viii. párok azt mutatják, hogy ragozás híján az alany és a részeshatározót jelölő *à* utáni összetevő felcserélhető – természetesen funkciójuk is megváltozik ezzel. A második négy mondat azt mutatja, hogy franciául (a magyarhoz hasonlóan) intonációval fejezik ki az eldöntendő kérdést.

3. *Mari szép. Mari is beautiful* (angol). *Mari è bella* (olasz). *Mari on kaunis*. (finn)

Мария красива. (orosz)

A magyarban nincs létige a kijelentő módú, jelen idejű és harmadik személyű névszói állítmányú mondatoknál, míg az iskolában tanult legtöbb idegen nyelv esetében mindig kötelező ige lennie a mondatban. Az oroszban jelen időben sehol sincs létige az ilyen mondatoknál.

A magyarban csak az ige veheti fel a módot, az időt és a mondat alanyának személyét kifejező morféákat. A kijelentő módnak, a jelen időnek, valamint a harmadik személynek egyaránt az a jele, hogy nincs jele, így ezen esetekben nincs szükség ige-re, amely megjelenítené ezeket a toldalékokat. Többes szám harmadik személy esetén pedig a többes számot a névszón is kifejezhetjük (*Mariék szépek*), a többi paraméter pedig megegyezik az egyes szám harmadik személlyel kapcsolatban az imént mondottakkal.

4. a) A magyar anyanyelvű megérti a mondatokat, mert a szavak jelentése alapján kikövetkezteti a közölni kívánt tartalmat, de nyelvtanilag helytelennek tartja, főként szórendi hibák miatt.

b) A mondatok igéi közül segédigék a *kell* és a *fog*, a *szabad* pedig viselkedhet melléknévként is (vö. *szabadna ~ szabad lenne; szabadott ~ szabad volt*).

c)

A) Időhatározó	B) Alany	C) Kiemelt mondatrész	D) Igekötő	E) Ige	F) Főnévi igenév	G) Ragos névszói bővítmény
	<i>A lányom</i>	<i>csak márciusban</i>		<i>fog</i>	<i>visszajönni.</i>	
<i>Decemberben</i>			<i>el</i>	<i>végzi</i>		<i>a tanfolyamját.</i>
<i>Februárban</i>		<i>terápiát</i>		<i>akart</i>	<i>csinálni.</i>	
<i>Tavasszal</i>			<i>le</i>	<i>kell</i>	<i>fordítani</i>	<i>a tudósításokat</i>
			<i>Le</i>	<i>szabad</i>	<i>fordítani</i>	<i>néhány tudósítást.</i>

d) a) *Mit fogsz csinálni?* ~ i) *A tudósításokat le fogom fordítani.* vagy iv) *Le fogom fordítani a tudósításokat.*

b) *A leveleket fogod lefordítani?*~ ii) *A tudósításokat fogom lefordítani.*

c) *Le fogod fordítani a tudósításokat?*~ iv) *Le fogom fordítani a tudósításokat.*

d) *A tudósításokat megírni fogod?*~ iii) *A tudósításokat lefordítani fogom.*

e) Az igekötők a főnévi igenévhez tartoznak, kivéve a harmadik mondatot, amelyik így helyes.

Mindig el akartam mondani neked.

Ígérem, meg fogom csinálni az ebédet.

Egy foltos cica beszokott az udvarba.

Ki kell mennem egy percre.

f) i) *Juli csak almát szokott enni délben.*

Csak almát szokott Juli enni délben.

Délben Juli csak almát szokott enni.

Délben csak almát szokott Juli enni.

...

Kötött: a *csak almát* után a *szokott* igének kell következnie, a többi mondatrész helye szabadon változtatható.

ii) *Tavaly kellett a házi feladatokat megcsinálni.*

A házi feladatokat kellett tavaly megcsinálni.

Megcsinálni tavaly a házi feladatokat kellett.

A házi feladatokat megcsinálni tavaly kellett.

Tavaly kellett megcsinálni a házi feladatokat.

....stb.

A négy szó bárhol előfordulhat a mondatban, mert nincs *csak*-os kifejezés

5.

det finns en elefant i stad-en

katt-en sitter i bil-en

en katt sitter i en stad

elefant-en star i bil-en

det sitter en elefant i en stad

i en stad finns det en katt

i stad-en sitter en elefant

elefant-en finns i bil-en

(ott) van egy elefánt a városban

a macska ül a kocsiban

egy macska ül egy városban

az elefánt áll a kocsiban

(ott) ül egy elefánt egy városban

egy városban (ott) van egy macska

a városban ül egy elefánt

az elefánt a kocsiban van

Szótár: det ~ ott

finns ~ van

en ~ szó előtt határozatlan névelő (egy); szó végén határozott névelő (a/az)

elefant ~ elefánt

i ~ -bAn

stad ~ város

katt ~ macska

sitter ~ ül

star ~ áll

bil ~ kocsi

a) Egy macska áll a kocsiban. *En katt star i bilen.*

b) Ott van az elefánt egy kocsiban. *Det finns elefanten i en bil.*

6. a) Rofo granor datodzsa kat sissa. *A vaddisznó dárdával öli meg a szarvast.*

b) Dato csador malabodzsa, ala ngokor burudzsa. *A szarvas látja a fiút, aki húst eszik.*

c) A fiú dárdával öli meg a lányt. *Malabo granor dalladzsa kat sissa.*

d) A lány látja a vaddisznót, amelyik szarvashúst eszik. *Dalla csador rofodzsa, ala ngokor datoburudzsa.*